

Список використаних джерел

1. Агеева В. Поетеса зламу століть: творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації / В. П. Агеева. – Київ: Либідь, 1999. – 264 с.
2. Їм промовляти душа моя буде. «Лісова пісня» Лесі Українки та її інтерпретації / упоряд. В. Агеева. – Київ: Факт, 2002. – 224 с.
3. Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць. Т. 4. Кн. 2 / [ред. кол.: М. Жулинський, Л. Мірошніченко, М. Мірченко та ін. ; упоряд. Н. Г. Сташенко] ; Волинський нац. ун-т ім. Л. Українки. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2008. – 560 с.
4. Друзь О. Компаративний аналіз як засіб досягнення ідейно-художнього змісту драматичного твору. Урок-мандрівка сторінками феєрій «Синій птах» М. Метерлінка та «Лісова пісня» Лесі Українки / О. Друзь // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2008. – № 4. – С. 44–45.
5. Скупейко Л. Правдоподібність та “ефект казки”: про «Лісову пісню» Лесі Українки / Л. Скупейко // Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки: [монографія] / Л. І. Скупейко. – Київ, 2006. – С. 45–54.
6. Усі твори в одному томі / Леся Українка; [укл.: В. Т. Бусел, Г. В. Латник, М. І. Литвиненко; передм. М. І. Литвинця]. – Київ; Ірпінь: Перун, 2008. – 1376 с. – (Поет. полиця «Перуна»).

Поглиблення знань про нову драму на основі компаративного аналізу творів М. Метерлінка «Синій птах» і Лесі Українки «Лісова пісня»

*Серикова Ірина, учитель зарубіжної літератури,
Юр'єва Олена, учитель української мови й
літератури комунального закладу «Харківський
ліцей № 3 Харківської міської ради»*

Автор розглядає можливості компаративного аналізу художніх творів на прикладі порівняльного аналізу творів культового бельгійського модерніста Моріса Метерлінка «Синій птах» і витонченої та загадкової драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня».

Ключові слова: модерністський театр, компаративний аналіз творів, філософські та моральні аспекти художніх історій, ознаки нової драми.

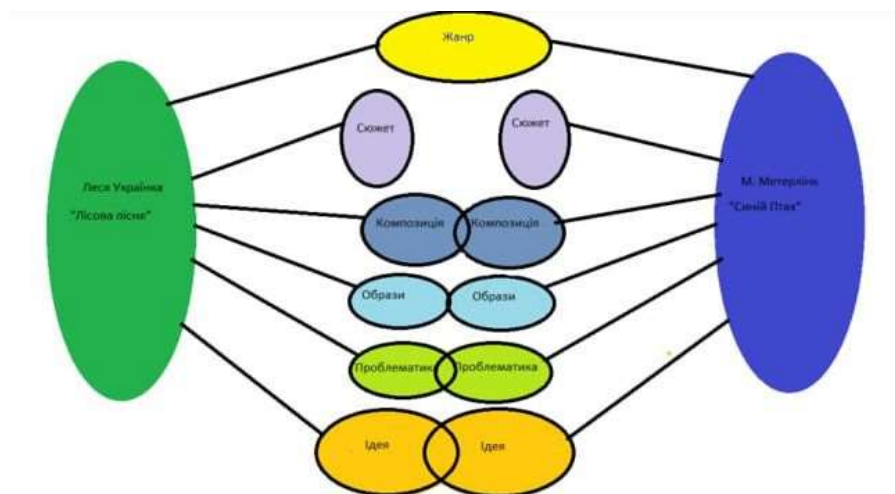
Для учнів 10 класів, які звикли до зразків класичної драматургії епохи Відродження, класицизму та реалізму й захоплювалися творами Шекспіра, Мольєра, Квітки-Основ'яненка, Карпенка-Карого, складним є сприйняття модерністського театру. Ми вважаємо, що компаративний аналіз творів, які одночасно вивчаються в курсах української та зарубіжної літератури, допоможе здобувачам освіти зацікавитися цими п'єсами, що сприятиме глибшому розумінню самого поняття «нова драма».

Компаративний аналіз передбачає виявлення та пояснення того, чим різняться твори й що їх єднає, тому вважаємо доцільним перед обговоренням повторити знання про нову драму, акцентуючи увагу на ті ознаки, які є актуальними саме для цих творів.

Для нової драми властиве:

- зображення трагедії особистості в соціумі;
- увага до душевного стану героя, психологізм – заглиблення у внутрішній світ персонажів;
- вагома роль підтексту – прихованого внутрішнього змісту висловлювання, який набуває глибинного або символічного змісту.

Нова драма

Для аналізу ми обрали твір культового бельгійського модерніста Моріса Метерлінка «Синій птах» і витончену та загадкову драму-феєрію Лесі Українки «Лісова пісня». Беззаперечною рисою, що об'єднує твори, є жанр – **драма-феєрія**.

Жанр драма-феєрія (феєрія або феєріяльна драма) має свої особливості, які роблять його відмінним від інших жанрів драматургії. Визначимо основні з них:

1. *Магічний світ:* драма-феєрія відзначається наявністю магічного або казкового світу, де діють феї, чарівники, духи та інші персонажі з надприродними здібностями. Цей світ може бути абстрактним або яскраво візуалізованим.

2. *Символіка і алегорії:* у драмах-феєріях часто використовують символіку й алегорії для передачі глибоких філософських або моральних ідей. Персонажі та події можуть мати більш глибоке значення, ніж здається на перший погляд.

3. *Фантастичні образи:* у творах цього жанру можна зустріти фантастичних персонажів: ельфи, гноми, образи фольклору. Вони розширюють можливості та зміст драми.

4. *Казкові елементи:* драми-феєрії можуть містити різні казкові елементи: чудові подорожі, чарівні предмети, прокляття, спілкування з тваринами й т. п.

5. *Емоційна інтенсивність:* драма-феєрія може бути дуже емоційною та вражаючою. Вона дозволяє висловлювати глибокі почуття, такі як радість, сум, відчай, веселощі тощо, у контексті казкового світу.

6. *Моральність і виховання:* багато драм-феєрій мають глибокий моральний підтекст і служать для виховання та навчання глядачів.

Майже за всіма цими критеріями «Синій птах» і «Лісова пісня» схожі. Але у своїй феєрії Леся Українка використовує образи (Мавка, Русалка, Перелесник тощо) та мотиви поліського фольклору (наприклад, стосунки між чарівними істотами й людьми). Метерлінк спирається на казкові елементи загальноєвропейські та створені авторською уявою: герої (Фея Бериліона, Душа Світла, Пес і Киця, Хліб і Цукор), метаморфози (наприклад, Фея Бериліона змінює свою зовнішність, а Пес і Киця виявляються іншими, ніж вони здалися спочатку), мотив подорожі в пошуках щастя.

Саме мандрівка дітей за Синім Птахом, символом щастя, лежить в основі твору Метерлінка. І в цьому вбачаємо різницю, бо Лесини герої не змінюють місця перебування – правдивного лісу на Волині.

Тільтіль і Мітіль відвідали Країну Спогадів, Палац Ночі, Цвинтар, Сади Блаженств, Ліс. І ніде їм не вдалося спіймати Синього Птаха. Ліс зустрічає героїв ворожо, загрожує їм смертю, тому що Дроворуб, батько дітей, знищував дерева. Натомість, у Лесі Українки ліс та його мешканці віддячують людям добром за добро та карають їх за споживацьке ставлення до природи. Отже, в обох творах ліс відіграє значну роль, але в Лесі він мудріший.

Час, як і місце, в обох творах має символічне значення. У «Синьому птасі» дії п'єси відбуваються в Різдвяну ніч, що є особливо важливим. Цей час є часом див, де можливі дива та метаморфози. Різдвяна ніч є часом підсумків, внутрішнього росту та змін для героїв. Дії відбуваються в уявному магічному лісі, який є символом пригод і пошуку. Ліс виступає як місце, де герої зіштовхуються з різними випробуваннями, знаходять дива і дорослішають. За цей часовий проміжок діти багато де побували й багато чого зрозуміли.

У «Лісовій пісні» кожна з дій співвідноситься з порою року та станом душі героїв. Весна – народження й розквіт кохання, літо – криза, осінь – остаточна загибель і мудрість пробачення. Час у «Лісовій пісні» є символічним і відображає внутрішні перетворення персонажів. Дія відбувається в лісі на Волині, і ліс має важливе символічне значення. Це місце, де герої спілкуються з природою та її мешканцями, де відбуваються ключові події, де герої навчаються співіснувати з природою та іншими живими істотами.

Отже, час і місце в обох творах є важливими елементами, які допомагають створити атмосферу, символіку та сприяють розкриттю глибоких філософських і моральних аспектів історій. В обох п'єсах відчуваємо умовність і символічність місця та часу, характерні для нової драми. Але у творі Метерлінка символічність місця й кільцевість композиції мають набагато більше значення: вони наочно розкривають головну ідею твору, адже Птах Щастя не в далеких краях – його просто треба побачити й уособити силою творчої думки.

Яскраво демонструють ознаки нової драми й образи героїв. П'єси побудовано на психологічному конфлікті: герої проходять через випробування для того, щоб зрозуміти самих себе й сенс життя. Тільтіль і Мітіль гідно долають перешкоди завдяки дитячій щирості та допомозі Душі Світла. Вони не тільки віднайшли бажане щастя, але й поділилися ним з іншими.

А інфантильність Лукаша, героя «Лісової пісні», не дає йому розкрити свій потенціал і знайти гармонію у власній душі. І хоча в кінці твору він усе усвідомив, але виправляти помилки вже пізно. Головні герої твору гинуть.

«Синій птах» Моріса Метерлінка і «Лісова пісня» Лесі Українки розкривають образи героїв за допомогою різних художніх засобів і акцентують на різних аспектах людської природи та взаємовідносин. Деякі відмінності в розкритті образів героїв у цих двох творах перш за все ґрунтуються на різниці в авторському стилі й естетиці.

«Синій птах» відомий своєю магічною та сюрреалістичною атмосферою. Герої цього твору, такі як Фея Бериліона, Душа світла, Цукор, Пес і Киця, представлені як чарівні, надприродні істоти в магічному світі. Розкриття образів багато в чому ґрунтується на символіці й алегоріях.

«Лісова пісня» відображає більш реалістичну атмосферу. Килина, Потерчата, Лукаш, інші персонажі ближчі до природних образів. Хоча знаходимо й елементи магії та фольклору, які є менш видимими порівняно із «Синім птахом». Розкриття образів відбувається через реалістичні діалоги та сцени.

Обидва автори, віддаючи данину казковості (що вимагає жанр феєрії), у цілому поділяють героїв на позитивних і негативних, але багатство та складність духовного світу персонажів є яскравою ознакою нової драми. І, безумовно, є персонажі, яких не можна однозначно віднести до того чи іншого табору (Фея Бериліона, Дроворуб, Перелесник, Русалка, Злидні тощо). Наприклад, Фея Бериліона допомагає головним

героям, Тільтілю і Мітілю, у їхній подорожі за Синім Птахом. Вона радить дітям, як пережити випробування, але її поради та вчинки часто бувають загадковими, малопрозорими й не зовсім зрозумілими для дітей. Її мета і справжні наміри залишаються невідомими. З одного боку, Фея Бериліона символізує добро та світло в темному й загадковому світі п'єси. Вона протистоїть темряві та ворогам героїв. Водночас не можна не визнати, що вона може мати свою вигоду від допомоги або бажати впливати на вчинки дітей, навіть маніпулювати ними.

Подібне можна сказати і про героїв «Лісової пісні». Перелесник і Русалка, наприклад, є представниками природного світу й виступають у ролі свого роду провідників для героїв. Вони й допомагають персонажам у їхньому пошуку та подорожі, і заважають одночасно. Отже, дуже багато в оцінці таких героїв залежить від власної інтерпретації читачів.

Цікавим нам видається порівняти зображення дітей у західноєвропейця Метерлінка та Лесі Українки, зважаючи на те, що твори написано майже одночасно – на початку ХХ століття. У «Синьому Птасі» діти не лише є головними героями – їх образи індивідуалізовано й ідеалізовано, особливо хлопчика Тільтіля. Тільтіль і Мітіль є символами дитячої наївності та чистоти. Вони представлені як персонажі, які ростуть і дорослішають під час подорожі.

У «Лісовій пісні» ми не знаємо навіть кількості дітей Килини або Потерчат. Однак діти Килини й Потерчата більш активні та самостійні порівняно з Тільтілем, а особливо з Мітілю. Вони шукають свою ідентичність і власний шлях у житті.

Можливо, з цього й витікає розбіжність у розкритті вічної проблеми батьків і дітей у порівнюваних творах. Моріс Метерлінк показує щирі любов і взаєморозуміння між трьома поколіннями родини. Стосунки Лукаша та його матері не можна назвати щирими, але саме синівська залежність і призводить головного героя до екзистенціального самознищення.

Тож, трагізм у творі Лесі Українки пояснюється нездійсненністю мрії. А у фіналі п'єси Метерлінка ноти трагедії відсутні, бо герої знаходять щастя.

З нашого погляду, в обох творах автори порушують проблеми ставлення людини до природи. У М. Метерлінка ця проблема не є головною, але тварини, особливо Пес і Киця, відіграли важливу роль у долі дітей під час їхньої подорожі. Леся Українка не просто торкається цієї проблеми – ставлення до природи в «Лісовій пісні» є мірилом Добра і Зла. Тільки живучи в гармонії з природою людина може віднайти своє щастя, розкрити себе як особистість.

Аналіз цих творів у контексті їх приналежності до нової драми свідчить, що **Моріс Метерлінк і Леся Українка**, два видатні представники світового літературного процесу початку ХХ століття, обираючи іноді подібні, а часом різні підходи, **стверджують загальнолюдські цінності, які актуальні й сьогодні:** пошуки щастя, мети життя та внутрішньої гармонії, взаєморозуміння та допомога, природа та людина, втрата і навчання.

Обидва твори акцентують на пошуку щастя як важливому аспекті життя героїв. У «Синьому птасі» головні герої, Тільтіль і Мітіль, вирушають у подорож за Синім Птахом, який є символом щастя. У «Лісовій пісні» герої теж прагнуть до щастя та гармонії у взаєминах із природою та одне з одним. **Обидва твори розглядають проблему внутрішньої гармонії та розвитку героїв як особистостей.** У «Синьому птасі» герої проходять психологічний розвиток під час подорожі, а в «Лісовій пісні» персонажі ростуть і набувають досвіду через свої взаємини з природою. **В обох творах акцентується на важливості співпраці та взаємодопомоги.** Герої долають перешкоди завдяки допомозі одне одному або інших персонажів. Вони навчаються спільної роботи та важливості допомоги іншим. **Обидва твори виражають повагу до природи як**

складової життя. У «Синьому птасі» природа представлена як частина світу, де можна знайти щастя. У «Лісовій пісні» природа є активним учасником подій, а ставлення до неї має важливе значення для героїв.

Аналіз цих творів у контексті «нової драми» допомагає виявити загальнолюдські цінності, які актуальні й сьогодні.

Інтеграція на сучасному уроці української літератури та історії

*Студенцова Наталія, учитель української мови
та літератури комунального закладу «Харківський ліцей
№47 Харківської міської ради», спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист, відмінник освіти України*

Автор доводить у статті, що інтегровані заняття відповідають провідним тенденціям розвитку сучасної освіти, вносять новизну, оригінальність в освітній процес, створюють сприятливі умови для співпраці учнів і вчителя, роботи в команді. Інтегровані уроки розвивають в учнів творчий потенціал, спонукають до активного пізнання навколишньої дійсності, до осмислення та знаходження причинно-наслідкових зв'язків, до розвитку логіки, мислення, комунікативних здібностей школярів.

Акцентовано, що інтегровані заняття розширюють і функції вчителя, дають можливість підвищити якість проведених уроків, їх ефективність, поповнити свою «методичну скарбничку», проявити творчість.

Ключові слова: *ідея інтегрованого навчання, бінарне заняття, інтегрований урок, історичний контекст літературного твору, розвиток творчого потенціалу учнів.*

Ідея інтегрованого навчання передбачає досягнення мети якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній дитині самостійно досягти тієї чи іншої цілі, творчо самоутверджуючись у різних соціальних сферах. Такою, на нашу думку, є інтеграційна технологія, яка передбачає певну мету і завдання, що стоять перед сучасним учителем, визначає стиль його роботи. Знання історії власної держави, його культури, мови – пріоритетні напрями в роботі учителів-філологів та істориків. Звідси й мета та їх *спільні педагогічні завдання:*

- підвищити рівень знань учнів з української літератури та історії України;
- продовжити формувати навички науково-пошукової роботи, працювати у творчих групах, архівах, музеях у позаурочний час;
- через участь у підготовці інтегрованих уроків формувати патріотичні та національні почуття, виховувати справжнього свідомого громадянина України, що є важливим завданням педагога в складних умовах розвитку сучасного суспільства.

Зазначимо, що *інтегрований урок – міжциклове заняття, яке поєднує в собі матеріал декількох предметів, що інтегрують навколо однієї теми.* Інтеграція можлива, наприклад, у 9 класі при вивченні історії та культури Київської Русі, національно-визвольної війни на чолі з Б. Хмельницьким, періоду Руїни, повстання Коліївщина, діяльності «Руської трійці», «Кирило-Мефодіївського братства», революцій 1905, 1917 рр., в 11 класі – громадянської війни в Україні, голодоморів, періоду культу особи Сталіна, Другої світової війни, «шістдесятництва» як суспільно-культурницької течії та інших історичних періодів розвитку нашої держави.

Доречною є інтеграція двох предметів (історії та літератури) і при вивченні періоду Київської Русі. У курсі літератури вивчаються «Повість минулих літ» і «Слово про похід Ігорів». Щоб поглибити знання восьмикласників і дев'ятикласників на уроці української літератури, необхідно мати ґрунтовні знання історії цього періоду, розвитку культури. Місія історика є провідною, адже він дає історичний контекст розвитку нашої давньої